

NİTEL ARAŞTIRMALARDA YANSITICILIK: ARAŞTIRMACININ ROLÜ REFLEXIVITY IN QUALITATIVE RESEARCH: THE ROLE OF THE RESEARCHER

Nihan DEMİRKASIMOĞLU
Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
nihansal@yahoo.com
ORCID: 0000-0001-8609-9985

Sevim BEZEN
Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü
sevimbezen@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0304-5314

ÖZ

Geliş Tarihi:
03.04.2024

Kabul Tarihi:
07.06.2024

Yayın Tarihi:
25.06.2024

Anahtar Kelimeler
Yansıtıcılık
Araştırma Öznelliği
Araştırmacı Etkisi

Keywords
Reflectivity,
Research
Subjectivity,
Researcher Effect

Bu çalışma, nitel araştırmada yansıtıcılığı incelemekte ve araştırmacıların kendi etkilerini ve öznellikleri ile araştırma süreci arasındaki etkileşimi eleştirel bir şekilde keşfetmelerine olanak sağlamadaki hayati rolünün altını çizmektedir. Makalede yapılan kapsamlı literatür taraması, yansıtıcılığın disiplinler arasında çeşitli tanım ve uygulamalarını ortaya koymakta, karmaşıklığını ve araştırma uygulamalarında farklılaşabilen nüanslara duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Nitel araştırmacının doğasında var olan zorlukları ve etik hususları ele alan çalışmada, araştırma bulgularının geçerliliğini ve özgünlüğünü artırmanın bir yolu olarak yansıtıcılığın önemini vurgulamaktadır. Hesap verebilirliği ve şeffaflığı teşvik etmek için kavramsallaştırmadan veri analizine kadar araştırma süreci boyunca yansıtıcılığın uygulamalara entegre edilmesini savunmaktadır. Sonuç olarak çalışma, araştırmacılara yansıtıcılığın daha etkili bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırabilecek, nihayetinde araştırma sürecini zenginleştirecek ve daha incelikli ve güvenilir araştırma sonuçlarına katkıda bulunacak açık örnekler ve kılavuzlar sunmaktadır.

ABSTRACT

The study examines reflexivity in qualitative research, underscoring its vital role in allowing researchers to critically explore their influence and the interplay between their subjectivity and the research process. A thorough literature review within the article reveals a variety of definitions and applications of reflexivity across disciplines, highlighting its complexity and the need for a nuanced application in research practices. Addressing the inherent challenges and ethical considerations in qualitative research, the article champions reflexivity as a means to enhance the validity and authenticity of research findings. It advocates for the integration of reflexive practices throughout the research process, from conceptualization to data analysis, to promote accountability and transparency. In conclusion, the paper provides the researchers clear examples and guidelines that could facilitate a more effective and impactful application of reflexivity, ultimately enriching the research process and contributing to more nuanced and credible research outcomes.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1464026>

Atf/Cite as: Demirkasimoğlu, N., & Bezen, S. (2024). Nitel araştırmalarda yansıtıcılık: Araştırmacının rolü. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(2), 770-788.

Giriş

Bu makalede, yansıtıcılığın nitel araştırmalardaki konumu ve ilgili literatürdeki tartışmaların incelenmesi amaçlanmaktadır. Yansıtıcılık, genellikle nitel araştırmacıların farklılığını ortaya koyan bir metodolojik araç olarak kabul edilmektedir. Ancak, yansıtıcılığın pratik uygulaması konusunda günümüzde hala belirsizlikler bulunmaktadır. Hatta bu belirsizlik zamanla araştırmacının öznelliğine odaklanan bir süreç haline gelmiştir. Araştırmacılar, yansıtıcılığı araştırma sürecindeki kişisel, teorik, etik ve epistemolojik boyutları daha derinlemesine keşfetmek için kullanılmaktadırlar. Günümüzde, eğitim alanında ise yansıtıcılık, verileri açıklamak ve sorgulamak için önemli bir metodolojik araç olarak ele alınmakta ve araştırmacılar sürekli olarak eleştirel bir gözle bilgilerini sorgulama ve becerilerini geliştirme amacıyla yansıtıcılığı kullanılmaktadırlar. Bununla birlikte, araştırmacılar genellikle yansıtıcılığın amacını veya metodolojisini net bir şekilde açıklayamamaktadırlar. Bu durum yansıtıcılığın nitel araştırmanın önemli bir parçası olduğunu bilen araştırmacıların bile tedirginlik yaşamasına neden olmaktadır. Bu nedenle, yansıtıcılığın nitel araştırmanın doğası içindeki yeri ve önemini tartışılması ve örneklerle açıklanması gerektiği düşünülmektedir. Böylece araştırmacılara rehberlik yapabileceği ve araştırmaların niteliğinin gelişmesine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilimlerde geleneksel olarak araştırmacının rolü, "benliği minimize etmek, onu inkâr etmek ve kırılabilirliğini korumak" şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak, bu durum niceliksel ve niteliksel araştırma yaklaşımlarında, yalnızca somut ve nesnel olaylara odaklanmanın eleştirilmesiyle, gerçeği tek boyutlu ve yüzeysel anlamaya yol açabileceği belirtilmektedir (Smith, 2006). Örneğin, Ellis ve Bochner (2000), sosyal bilimlerdeki birçok yazının üçüncü şahıs bakış açısından, sanki hiç kimse tarafından hiçbir yerde yazılmamış gibi pasif bir sesle yazıldığını eleştirmektedirler. Anonim yazmanın norm haline gelmesiyle, araştırmacının sesinin öne çıktığı ifade tarzlarına karşı suçlayıcı bir yaklaşım benimsendiğini belirtmektedirler.

Antropoloji alanında ise, araştırmacıların kendi bakış açılarını ve deneyimlerini bilinçli bir şekilde tanımladığı "gerçekçi öyküler" kavramı, zaman içinde daha kişisel ve içsel deneyimlere odaklanan "itirafçı öyküler" ile değişmiştir. Bu değişim, özellikle 1970'lerden itibaren belirginleşmiş ve nitel araştırmacılar arasında artan bir "metodolojik öz-bilinç" akımına yol açmıştır (Finlay, 2002a). Etnografi ve antropoloji gibi alanlarda, araştırmacılar kendi saha deneyimlerini ve kişisel geçmişlerini nasıl etkilediğini anlamak ve bu etkileşimleri çözümlmek için çaba sarf etmişlerdir. Araştırmacıların çalışmalarında yer alan kişisel deneyimlerin ve öznel bakış açılarının vurgulanması, bazı durumlarda araştırmacıların saha çalışmalarında aktif bir rol üstlenerek deneyimlerini doğrudan "içeriden" biri olarak aktarmasına neden olurken, diğer araştırmacılar daha nesnel bir tavır benimseyerek bulgularının güvenilirliğini artırmaya odaklanabilir. Eleştirel düşünme ve yansıtma süreci, araştırmacıların çalışmalarını sürekli olarak gözden geçirmelerine ve denetlemelerine olanak tanımaktadır (Finlay, 2002a). Bu süreçte, araştırmacılar kendi öznel deneyimlerini ve bakış açılarını açıkça tanımlayarak, araştırma sürecinin şeffaflığını ve güvenilirliğini artırmaktadırlar.

Yansıtıcılık, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan ve önemli bir metodolojik araç olarak kabul edilen bir yaklaşımdır (Wasserfall, 1997). Antropoloji, eğitim, sağlık, tıp, psikoloji, sosyoloji ve sosyal hizmet gibi farklı disiplinlerde çalışan akademisyenler, yansıtıcılıktan yararlanarak çeşitli paradigmatik yaklaşımları benimsemektedir. Örneğin, antropolojide yansıtıcılığın kökenleri, etnografik ve nitel araştırma yöntemlerinin eleştirilerine yanıt olarak 1970'lere kadar uzanmaktadır. Yansıtıcılık ilk olarak, tarafsız ancak empatik bir araştırmacı-denek/katılımcı ilişkisi kurma vurgusuyla ortaya çıkmıştır ve araştırmacıların katılımcıların bakış açılarını anlamasını amaçlamıştır (Pillow, 2010). Ancak, yansıtıcılığın pratik uygulaması belirsizliklerle doludur. Bu doğrultuda zamanla yansıtıcılık, araştırmacının öznelliğine odaklanmış, araştırmacının kimliği, varsayımları ve önyargılarının veri toplama ve analizi üzerindeki etkisini anlamak için bir metodolojik süreç dönüşmüştür (Altheide ve Johnson, 1998). Araştırmacılar, yansıtıcılığı benimseyerek araştırma sorusuyla ilgili kişisel, teorik, etik ve epistemolojik boyutları daha derinlemesine keşfetmeye başlamışlardır (Kleinsasser, 2000). Sonuç olarak, araştırmacılar analiz esnasında varsayımları ve önyargıları kontrol altına alarak bu değişkenleri daha etkili bir şekilde ele almak için yansıtıcılığı benimsemektedirler (Denzin ve Lincoln, 2005).

Günümüzde araştırmacılar yansıtıcılığa başvurmada istekli olmalarına rağmen, yansıtıcılığın amacını veya metodolojisini hala net bir şekilde açıklayamamaktadırlar (Pillow, 2010). Hatta nitelikli araştırmalar çoğu zaman yansıtıcılığın neden ve nasıl kullandığını açıklamadan sadece kullandığına yönelik ifadelerle yer vermektedir (Schwandt, 2014). Bunun nedeninin yansıtıcılık ile ilişkili literatür incelendiğinde, yansıtıcılığı uygulamanın sayısız yöntemi ile karşılaştırılması ve araştırmacıların bu karmaşa içerisinde yansıtıcılık ile ilgili derinlemesine bilgi

vermekten kaçınması olduğu düşünülmektedir. Başka bir ifadeyle, yansıtıcılığın ne olduğu ve nasıl kullanılacağı belirsizliği ile yansıtıcılığın nitel araştırmanın önemli bir kolu olduğunu bilen araştırmacıların tedirgin bir şekilde yansıtıcılığı kullanmaya çalıştıkları ortaya çıkmaktadır (Barrett vd., 2020). Bu makale niteliksel araştırmalarda, araştırmacının yansıtıcı rolünün nasıl ve neden geliştiğini, nitel araştırmalar için kuramsal ve pratik anlamlarını araştırmak ve açıklamak amacıyla yazılmıştır. Bu amaç çerçevesinde öncelikle, yansıtıcılığın nasıl tanımlandığı açıklanmış, ardından yansıtıcılığın yararları ve zorlukları açıklanmış, bunu yansıtıcılık türleri izlemiştir.

Literatür

Tarihsel olarak, nitel araştırmanın kökleri 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarındaki sosyal ve kültürel antropoloji, Chicago okulu sosyolojisi, sembolik etkileşimcilik ve etnometodolojiye dayanmaktadır. Bu alanda, araştırmacılar uzun süre toplumlar içinde yaşayarak, insanların günlük yaşamlarını ve sosyal etkileşimlerini yakından incelemek için etnografik yöntemler geliştirmiştir. Bu yöntemler, insanların deneyimlerine ve olaylara verdikleri anlamları derinlemesine anlamak için kullanılmaktadır (Henwood, 2008).

Nitel araştırmalar, belirli bir zaman ve mekânda iki veya daha fazla kişi arasında gerçekleştiğinden bağlamsaldır. Nitel araştırmalarda bağlamı anlayabilmemiz, araştırmacının araştırma alanının tüm unsurlarını bize açıklaması ile mümkündür. Nitel araştırmalarda, araştırmacının kim olduğunun bulgular üzerinde bir fark yarattığı varsayılır. Bu bakış açısı, nitel araştırmalarda sıklıkla araştırmacının kendisinin de veri toplama aracı olduğu ifadesi ile yansıtılmaktadır. Bu nedenle, nitel araştırmaların okuyucularının, araştırılan konu ile araştırmacının konumu arasındaki ilişkiyi anlaması gerekli ve önemlidir. Böyle bir kavrayış, nitel çalışmalarda niteliğin sağlanması için de asgari bir gereksinimdir (Dodgson, 2019).

Yansıtıcılıkla ilgili sorular, kişinin varoluşu, bilgiyi nasıl edindiği ve değerleri hakkında düşünmesi, başkalarıyla ilişkileri ve bilginin adil olmayan şekilde kullanılması konularındaki daha büyük bir tartışmanın parçasıdır. Araştırma yöntemleri geliştikçe ve otobiyografi, otoetnografi, ortak hikaye oluşturma ve dönüşlü etnografi gibi farklı alanlarda birçok araştırma stratejisi kullanıldıkça, bu tartışma daha önemli hale gelmiştir (Berger, 2015). Sosyal ve politik konularımız araştırmamızı etkiler. Araştırma ilgi alanlarımız ve sorduğumuz araştırma soruları, ayrıca vazgeçtiğimiz sorular kim olduğumuz hakkında bir şeyler ortaya çıkarır. Araştırma tasarımı seçimimiz, araştırma metodolojisi ve araştırmamızı yönlendiren teorik çerçeve, değerlerimiz tarafından yönetilir ve karşılıklı olarak bu değerleri şekillendirmeye yardımcı olur. Araştırmamıza kimleri dahil ettiğimiz ve kimleri dışladığımız da açıklayıcıdır. Dahası, yorumlarımız ve analizlerimiz, bulgularımızı nasıl sunmayı seçtiğimiz ve bulgularımızı kime sunduğumuz, hepsi yansıtıcı araştırmanın bir parçasıdır. Araştırmada yansıtıcılık, hem üretilen bilgi türü hem de bu bilginin nasıl üretildiği üzerine eleştirel bir yansıma sürecidir (Guillemin ve Gillam, 2004).

Araştırma öncelikle bir bilgi inşası girişimidir. Araştırmacılar, katılımcılarıyla birlikte bilgi üretmekle meşguldür. Bu, verilerin, araştırmacının, katılımcıların ve içinde yaşadıkları bağlamın incelenmesini, yansıtılmasını ve sorgulanmasını gerektiren aktif bir süreçtir (Guillemin ve Gillam, 2004). Sosyal inşacılık, bilginin keşfedilmediğini, toplumsal süreçler aracılığıyla inşa edildiğini vurgular. Bu nedenle, araştırmacının yansıtıcılığı, araştırmacının geçmişinin, bakış açılarının ve etkileşimlerinin araştırma sürecini ve bilgi inşasını nasıl etkilediğini eleştirel bir şekilde fark etmesini gerektirir (Berger ve Luckmann, 1966). Sosyal inşacılık perspektifine göre, araştırmacı anlamın inşasında aktif bir katılımcıdır. Yansıtıcılığı değerlendirmek, araştırmacının yorumlarının, varsayımlarının, deneyimlerinin ve toplumsal bağlamının bu süreci nasıl şekillendirdiğini incelemeyi içerir (Burr, 2015). Araştırmacının konumlandırılması, cinsiyet, ırk, aidiyet, yaş, cinsel yönelim, göçmenlik durumu, kişisel deneyimler, dil gelenekleri, inançlar, önyargılar, tercihler, teorik, politik ve ideolojik duruşlar ve katılımcılara verilen duygusal tepkiler gibi kişisel özellikleri içerir. Bu süreçte, kişinin araştırma içindeki kendi konumunu ve bunun ortam ve incelenen insanlar, sorulan sorular, toplanan veriler ve bunların yorumlanması üzerindeki etkisini tanımak ve bunun sorumluluğunu almak için araştırmacı merceğini tekrar kendine çevirmesi gerekir. Bu haliyle, yansıtıcılık fikri, bilgi üretiminin onu üreten araştırmacıdan bağımsız olduğu ve bilginin nesnel olduğu görüşüne meydan okur (Berger, 2015).

Araştırmacının yansıtıcılığı sosyoloji, antropoloji ve felsefe gibi çeşitli disiplinleri kapsayan çeşitli teorik temellere dayanmaktadır. Bu temeller, araştırmacının konumsallığının, önyargılarının ve araştırma süreci içindeki etkileşimlerinin etkisinin kabul edilmesinin ve eleştirel bir şekilde incelenmesinin önemini vurgulamaktadır. Pierre Bourdieu'nun yansıtıcılık kavramı, araştırmacıların yansıtıcılığın teorik temellerini anlamasında önemli bir

rol oynamaktadır. Bourdieu, araştırmacıların kendi sosyal konumlarını ve bu konumların araştırma sürecini ve sonuçlarını nasıl etkilediğini eleştirel bir şekilde dūřünmeleri gerektiğini savunmaktadır. Bunun için araştırmacılara iki adım geriye gitme fikrini önermiştir: İlk adım, araştırma konusunu nesnel olarak gözlemlemeyi; ikinci adım ise bu gözlemin kendisi üzerinde dūřünmeyi içermektedir (Bourdieu ve Wacquant, 1992). Bu, ilk adımın “Ne biliyorum?” sorusunu ve ikinci adımın “Nasıl biliyorum?” sorusunu sorması gibidir (Guillemine ve Gillam, 2004). İkinci olarak, feminist epistemoloji ve bakış açısı teorisi, yansıtıcılık üzerine önemli bir perspektif sunar ve bilginin konumlanmış olduğunu vurgular. Örneđin Harding (1991) ve Haraway (2016), tüm bilginin toplumsal olarak konumlandığını ve araştırmacıların kendi konumlarını ve önyargılarını kabul etmeleri gerektiğini savunurlar. Bu bağlamda yansıtıcılık, bir kişinin cinsiyetinin, ırkının, sınıfının ve diğer toplumsal faktörlerin araştırma sürecini ve sonuçlarını nasıl etkilediğini fark etmeyi içermektedir. Üçüncü olarak, eleştirel teori perspektifinden Habermas (1985) çalışmaları, özgürleştirici araştırmalarda yansıtıcılığın önemini toplumsal bağlamlardaki güç dinamiklerini sorulamaya, anlamaya ve meydan okumaya vurgu yapmıştır. Habermas, gerçek anlayışın ve rasyonel söylemin, katılımcıların baskı ve güç dengesizliklerinden uzak bir diyalog içinde yer aldıkları iletişimsel eylem yoluyla elde edildiğini savunur. Ona göre, araştırmacılar çalışmalarını etkileyen ideolojik çerçevelerin ve güç ilişkilerinin farkında olmalıdır. Bu farkındalık, sadece önyargıları tanımakla kalmayıp, aynı zamanda bunlara karşı aktif olarak mücadele etmeyi de içermektedir. Araştırmacılar, bu bilinçle hareket ederek mevcut güç dengesizliklerini sürdürmekten kaçınmalı ve daha adil ve tarafsız araştırma uygulamaları geliştirmelidir. Özetle, ntel araştırma, sosyoloji, antropoloji ve felsefe gibi disiplinlerin teorik temellerine dayanarak, araştırmacının konumunu ve önyargılarını eleştirel bir şekilde değerlendirmesini gerektirir. Sosyal inşacılık, feminist epistemoloji ve eleştirel teori gibi perspektifler, yansıtıcılığın bilgi üretiminde ve toplumsal güç dinamiklerinin anlaşılmasında oynadığı merkezi rolü vurgulamaktadır.

Yansıtıcılığı Tanımlamak

Yansıtıcılığın literatürde birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Örneğin Walsh (2003) yansıtıcılığı, “kişinin benliğine hesap vermesi”, Dowling (2006) “araştırmacının sürekli öz eleştiri ve öz değerlendirme yapması ile kendi deneyimlerinin araştırma sürecinin aşamalarını nasıl etkilediğini ya da etkilemediğini açıklaması”, olarak açıklamaktadır. Gentles vd. (2014) yansıtıcılığı, “araştırmacıların araştırma üzerindeki etkilerini kendilerine ve okuyuculara açık hale getirdiği genelleştirme”, Finefter-Rosenbluh (2017) “araştırmacının iç diyalog yapması ile eleştirel öz değerlendirme süreci”, Russell ve Kelly (2002) “araştırmanın ilişkisel ve yansıtıcı doğasına bir farkındalık oluşturulma sürecinde kendini sorgulaması”, Finlay (2002b) “öznel tepkilerin ve öznel arası değişkenlerin değerlendirilmesini sağlayan bilinçli uygulanan öz farkındalık” ve Kuehner vd. (2016) “sosyal olguların incelenmesinde öznelliğin kullanılma stratejisi” olarak tanımlamaktadır. Bu çeşitli tanımlar, yansıtıcılığın çok yönlü bir kavram olduğunu ve araştırmacının rolünü, etkilerini ve süreçleri anlama ve değerlendirme çabasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Özetle, yansıtıcılığın farklı tanımları, genellikle araştırmacının kendi deneyimlerini, öz eleştiri ve araştırma sürecindeki etkilerini sorgulama sürecini vurgulamaktadır. Buradan yansıtıcılığın çok yönlü bir kavram olduğu ve araştırmacının kendini sorgulama sürecinin bir parçasını oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Yansıtıcılık genel anlamda araştırmacıların öznelliklerinin ve bağlamlarının araştırma sürecini nasıl etkilediğini anladıkları ve değerlendirdikleri sürekli ve çok yönlü gerçekteşen bir uygulama olarak ele alınmaktadır. Yansıtıcılık ile araştırmacılar tarafından bilgilerin üretilme şekli incelenmektedir. Yansıtıcılık teorisi ve veriler, araştırmacılar ve araştırılanlar arasındaki dinamik etkileşimle karakterize edilen bir süreç olarak dūřünülmektedir. Bu yüzden yansıtıcılık statik tanımlara ve sınırlara direnmekte, araştırmacının önyargılarını ve varsayımlarını sürekli sorgulayan akışkan ve gelişen bir süreci temsil etmektedir. Ancak temelde yansıtıcılık araştırmacının araştırma bağlamındaki yerini kabul eden ve tüm araştırma sürecini kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlayan eleştirel bir öz yansıtma süreci olarak da değerlendirilmektedir (Pillow, 2010). Çünkü öznelliğin insan etkileşiminin üretken bir sonucu olduğu ve bu sayede verilerin ve sonuçların aktif bir şekilde bir arada yapılandırılmasına değer katıldığı savunulmaktadır (Finlay, 2002a; Koopman vd., 2020). Dolayısıyla yansıtıcılık, araştırmacının bilgi ve kimliklerinden faydalanmanın bir aracı olarak konumlandırılmaktadır. Bu araç, araştırmacıların araştırmayı gerçekteştirmedeki sorunlarına (öznellik vs.) dair bir farkındalık geliştirmeleri ile ilgilenebilir. Çünkü yansıtıcılık araştırmacıların geçmiş yaşantılarının, varsayımlarının, buldukları konumlarının, davranışlarının ve öznelliklerinin araştırma sürecini nasıl etkileyeceğini önemsemektedir.

Yansıtıcılık, bazı diyalektik süreçleri içerebilir. Bu süreçler arasında, araştırmacıların kendi kurgularını, önyargılarını ve sosyal yapıyı şekillendiren etkenleri göz önünde bulundurması yer alır. Yine de pratikte yansıtıcılığın sadece araştırmacının rolünü meşrulaştırma amacıyla değil, eleştirel bir perspektifle ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, gerçeğin ve bilginin doğası üzerine yapılan tartışmalarla birlikte, eleştirel yansıtıcılığın araştırmacıya niteliksel bir rehber olması gerektiği ifade edilmektedir (Anderson, 1989).

Karma yöntemle ve post pozitivist araştırmayla ilgilenen araştırmacılar, yansıtıcılığı metodolojik denetim sürecinin bir parçası olarak değerlendirirler. Yansıtıcılık, araştırmaların bulgularının inanılabilirliğini ve güvenilirliğini arttırmak için kullanılabilir. Nitel araştırmalarda geçerlik tartışmaları devam ederken, yansıtıcılığın bu tür araştırmalarda daha önemli bir konumda olduğu belirtilmektedir. Çünkü mevcut geçerlik ölçütleri nitel araştırmacılar için yetersiz olduğunda, verilerin ve analizlerin doğruluğunu sorgulamak için yansıtıcılığa başvurulabilir. Dolayısıyla, artık nitel araştırmalardaki güvenilirliği artırmak için yansıtıcılığın benimsenmesi gerektiği savunulmaktadır (Tuval-Maschiach, 2017). Araştırmacıların şeffaflığını artırmak için kendilerine "Ne yaptım? Nasıl yaptım? Bunu neden yaptım?" gibi sorular sormaları önerilir. Böylece araştırmacılar, yansıtıcılık yoluyla yöntemsel olarak şeffaflığı ve doğrulanabilir bir araştırma verisi sunarken, araştırmacının olası otoritesinin de azaltılmasına yardımcı olurlar (Finlay ve Gough, 2003). Sonuç olarak, yansıtıcılık aracılığıyla araştırmacılar, araştırma sürecindeki sorunlara dair farkındalık geliştirir ve daha doğru verilere ulaşmayı amaçlarlar. Bu nedenle nitel araştırmacılar şeffaflığı artırmak ve doğrulanabilir veri sunmak için yansıtıcı sorular sormaya teşvik edilmektedir. Deggs ve Hernandez (2018), araştırmacının yansıtıcılığını keşfetmesine olanak sağlayacak farklı amaçlarla sorulabilecek soruları dört temel alanda açıklamıştır. Bu alanlar ve ilgili sorular araştırmacılar tarafından Şekil 1'de görselleştirilmiştir.

Araştırma Ortamına Erişim	<ul style="list-style-type: none"> • Araştırma ortamına herhangi bir beklentiyle mi girdiniz? • Araştırma ortamına girmek ne kadar kolaydı? • Girmek için gruba üye olmanız gerekti mi? • Araştırma ortamından nasıl çıktınız?
Kültür ve Normların İncelenmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Ortamdaki normlar nelerdi? • Ortamın kültürünü nasıl tanımlarsınız? • Ortamda bir güç gösterisi var mıydı? Kim kontrol ediyordu? • Ortamdaki insanların yapısını fark ettiniz mi (örneğin, cinsiyet, ırk, sosyal sınıf, vb.)? Bu size ortamdaki dinamikler hakkında ne söyledi?
Araştırma Deneklerinin Konumsallığı	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanlar hangi rolleri oynadı? Hangi eylemler bu rollerle uyumluydu? • Gruplar var mıydı? Alt gruplar? Grup içinde mi? Grup dışı? • Gözlemci olarak herhangi bir grubun parçası mıydınız?
Gözlemci Olarak Konumlandırma	<ul style="list-style-type: none"> •Gözlemden önce, gözlem sırasında ve gözlemden sonra nasıl hissettiniz? •İnsanlar başkalarını gözlemlediğinizi fark etti mi? Siz de gözlemlendiniz mi? •Bir gözlemci olarak bakış açınız neydi? Herhangi bir bakış açısı sağladınız mı? •Araştırma öznelerinize ya da ortak araştırmacılarınıza bakış açınız nedir? •Bakış açınız aşağıdakiler hakkındaki kavrayışınızı ve anlayışınızı nasıl etkiledi? Ne gözlemlediniz?

Şekil 1. Amaçlı Yansıtma Soruları

Şekil 1’de yer alan soru tipleri araştırmacılara yansıtıcılığın farklı boyutları ile ilgili etkili rehberlik yapabilir. Araştırma ortamına erişimle ilgili yansıtıcı tutum, araştırmacının beklentileri ve ortama erişim kolaylığı üzerinde etkili olabilir. Erişimin zorluk derecesi ve araştırma ortamının kapalılığı veya açıklığı hakkında bilgi verebilir. İkinci olarak, kültür ve normların incelenmesi, incelenen topluluğun değerlerini, inançlarını ve davranış biçimlerini yansıtır. Güç dinamikleri ve kontrolün kimde olduğu, sosyal hiyerarşi ve etkileşim modelleri hakkında bilgi verir. Ortamın demografik yapısı, topluluğun çeşitliliği veya homojenliği hakkında önemli ipuçları sağlayabilir. Üçüncü gruptaki araştırma deneklerinin konumsallığına ilişkin sorular, katılımcıların rolleri ve bu rollerle uyumlu eylemler, topluluk içindeki sosyal yapıyı ve bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya koyar. Gruplar ve alt grupların varlığı, içsel ve dışsal dinamikleri gösterir ve gözlemcinin bu gruplardaki konumu, araştırmanın perspektifini ve katılımcılarla olan etkileşimini etkileyebilir. Son olarak, gözlemci olarak konumlandırma grubundaki sorular, araştırmacının duygusal durumu, gözlemlerinin objektifliği ve yorumlarının doğruluğuyla ilgilidir. Araştırmacının fark edilmesi ve gözlemlenmesi, gözlem sürecinin etkileşimini ve araştırma ortamının doğallığını değiştirebilir. Araştırmacının gözlemci olarak bu süreçteki kendi deneyimleri, hisleri ve konumlandırması, araştırma sürecine kişisel bir boyut ekler. Bu, araştırmanın nesnellik ve öznellik arasındaki

denmesini yansıtır ve araştırmacının gözlemlerinin nasıl etkilendiğine dair önemli içgörüler sunar. Sonuç olarak yansıtıcılığın bu dört soru tipi üzerinden muhakeme edilmesi, araştırmacının çok katmanlı yapısını ortaya çıkarır ve bulguların kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlar, bu da araştırmacının derinliğini ve geçerliliğini artırır.

Yansıtıcılığın İşlevleri

Araştırmacılar, yansıtıcılığı özneliği nötralize etmekten daha fazlası olarak görmekte ve özneliği kabul etmek, açıklamak ve değerlendirmek için farklı amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadırlar (Gentles vd., 2014). Nötrleştirme genellikle araştırma sürecindeki etkileri minimize etmeyi amaçlayan bir süreçtir, ancak yansıtıcılık daha ileri giderek araştırmacının öznel etkisini açıklamaya ve her adımda nasıl etkilendiğini net bir şekilde göstermeye yöneliktir (Russell ve Kelly, 2002). Bazı araştırmacılar, yansıtıcılığın amacının araştırmacının etkisini açıklamak, teyit edilebilirliği artırmak ve aktarılabilirliği sağlamak olduğunu savunmaktadırlar (Koch ve Harrington, 1998; Malterud, 2001). Diğerleri ise özneliği araştırmacının ayrılmaz bir parçası olarak kabul ederek, araştırma sürecindeki insan etkileşimlerinden faydalanmayı vurgulamaktadırlar (Koopman vd., 2020). Bu perspektifle bakıldığında, yansıtıcılık sadece araştırmacının etkisini nötralize etmek veya kabul etmekle sınırlı değildir; aksine, insan özneliğinin araştırma sürecinde nasıl verimli bir sonuç doğurduğunu vurgular ve veri ve sonuçların aktif bir şekilde ele alınmasını sağlar. Bu nedenle, yansıtıcılığın nitel araştırmalarda merkezi rolü, araştırmacının sosyal sonuçlarını ve katılımcı yaklaşımlarını içeren iki temel faktöre dayanmaktadır. Katılımcı yaklaşım, araştırmacılar ve katılımcılar arasında yansıtıcı diyalogların teşvik edilmesini sağlar ve bu da araştırmacının verilerle yüzleşerek araştırmayı geliştirmesine yardımcı olur. Bu bağlamda, araştırmacı ve katılımcı özneliğinden yararlanarak, yansıtıcılığın nitel araştırmalarda önemli bir rol oynadığı ortaya çıkmaktadır (Kuehner vd., 2016).

Yansıtıcılığı araştıran bilim insanları, verilerin toplanması ve incelenmesinde gösterdikleri titizlikle birlikte, araştırma sürecindeki kişisel ve teorik bağlantılarını net bir şekilde ifade etmek için şeffaf bir yaklaşım benimsemişlerdir (Gentles vd., 2014). Bu şeffaflık, araştırma sürecinin eleştirel değerlendirmesine olanak sağlamış, bu da araştırmacının yansıtıcılığıyla yazma eylemi arasında güçlü bir içsel bağlantı kurulmasını teşvik etmiştir (Kleinsasser, 2000). Araştırmacılar, araştırmalarında araştırmacı günlüklerine ve saha notlarına yer vermiş ve bu belgeleri, araştırma sürecinin açık ve detaylı bir şekilde sürdürülmesi ve analiz edilmesi için önemli bir araç olarak kullanmışlardır. Saha notları, yapılan gözlemlerin ve görüşmelerin bir tasvirini içerirken, araştırmacı günlüğü araştırmacının düşüncelerini, duygularını ve sorularını içermektedir (Emerson vd., 1995). Bu belgeler, araştırmacının kişisel değerlerini, inançlarını ve deneyimlerini tartışabileceği gibi, epistemolojik yaklaşımının araştırma sürecine nasıl yansıdığını ve alternatif bakış açılarını nasıl desteklediğini göstermektedir (Willig, 2008). Bu yansıtıcı belgeler, araştırmacının düşüncelerini, duygularını ve süreç boyunca nasıl düşündüğünü yansıtarak araştırmacının temel haritalamasını oluşturmaktadır. Bu düşünceler, elektronik ortamlarda veya yazılı olarak belgelenerek, araştırma sürecinin kayıt altına alınmasını sağlamakta ve araştırmacıya analiz için başlangıç metinleri sunmaktadır. Araştırmacının saha notları ve günlüğü, araştırmacının düşüncelerini ve süreç boyunca yaşadığı deneyimleri yansıtarak araştırmacının ilk haritalamasını oluşturmaktadır. Bu yansıtıcı belgelerin araştırmaya dahil edilmesi tavsiye edilmekte ve bu veriler, araştırmacının rolünü ve kişisel deneyimlerini açıkça ifade etmek için kullanılmaktadır. Yansıtıcılığın, araştırmacının özneliğini değerlendirmek için bir araç olarak ele alınması ve belirli faktörler bağlamında öneminin anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır (Rees vd., 2020).

Diğer yandan, yansıtıcılığın sadece veri doğrulama aracı olarak değil, aynı zamanda kişisel, kişiler arası, metodolojik ve bağlamsal faktörlere dayalı bir perspektifle ele alınması önerilmektedir (Pillow, 2003). Bu yaklaşım, yansıtıcılığın, araştırmacının özneliği ve ifade edilen faktörlerin önemi vurgulanırken daha etkili bir şekilde ele alınabileceğini göstermektedir. Araştırma sürecinde ve metin içerisinde yansıtıcılığın hangi amaçlar doğrultusunda kullanıldığı ayrıntılı olarak ifade edilmelidir (Lather, 1993).

Araştırmacı ve katılımcılar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, araştırmacının nasıl yürütüldüğünü ve sonuçların nasıl yorumlandığını etkileyebilir. Eğer araştırmacı ve katılımcılar arasında ortak noktalar veya farklılıklar varsa, bu durum araştırmacının sonuçları üzerinde etkili olabilir. Bu yüzden araştırmacının, kendisi ile katılımcılar arasındaki bu benzerlik ve farklılıkların farkında olması ve bunları çalışmayı okuyanlara açık bir şekilde belirtmesi önemlidir. Araştırmacının bu bilgileri net bir şekilde ifade etme becerisi, çalışmanın kalitesini artırabilir. (Dodgson, 2019).

Yansıtıcılığın Pratik Yararları ve Zorlukları

Nitel araştırma, insan üzerine yapılan çalışmalara özgü etik sorunlar ve zorluklar ortaya çıkarır. Fizik, kimya ve biyoloji gibi alanlardaki geleneksel bilim, araştırmacının söz konusu çalışma olgusundan uzak bir bakış açısı benimsemesine olanak tanır. Nesnellik, ölçüm, tekrarlanabilirlik ve öngörülebilirliğin tüm unsurlar veya beklenen sonuçlar olduğu pozitivist araştırmacının aksine, nitel araştırma öngörülemez, tekrarlanamaz ve araştırma çabasına yönelik tutarlı bir nesnel duruş sağlama kabiliyeti açısından belirsizdir. Nitel araştırma, araştırmacıdan katılımcıya, insandan insana karşılıklı bir bakış açısı gerektirir (Eide ve Kahn, 2008). Nitel araştırmalarda araştırmacı, bir olguyu görüşme ve gözlem yoluyla katılımcıların bakış açısından betimlemek amacıyla, katılımcıların sesini dinler veya onları doğal ortamlarında gözlemler. Araştırmacının bu deneyimlere ilişkin yorumu genellikle emik bir bakış açısı olarak tanımlanır (Orb et al., 2000). Örneğin, otuz beş yıl önce Bell Hooks, akademik dünyada siyahi bir kadın olarak kendisini "bütünün parçası ama ana gövdenin dışında" hissettiğini belirtmiştir. Bu durum, Hooks için bir kurumun "merkezinde" çalışırken, akademinin içinde kendisini yabancı hissettiği, sömürgeleştirme uygulamalarıyla mücadele ettiği zamanları ifade eden kritik bir referans noktası haline gelmiştir. Başka bir örnek olarak; etnografik araştırma yapan öğrenciler, kendi etnik, cinsiyete dayalı veya sınıflı kimlikleriyle akademik çevreninkilerle çatıştıklarında, merkez ile kenar arasında bir gerilime girerler. Bu süreçte, birçok yeni araştırmacı kendilerini "emik-içeridenlik" (insiderness) ve "dışarıdakilik" (outsiderness) kavramlarıyla boğuşurken ve araştırma konularının yaşam dünyalarında içeriden mi yoksa dışarıdan mı geldiğini tartışırken bulur (Beals vd., 2020).

Darawshah (2014) tarafından belirtildiği üzere, araştırmacının yansıtıcılığıyla etkileşim içinde olması, şeffaflığın sağlanması ve araştırmacının niteliğinin sürekli gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu süreçte, araştırmacının eleştirel öz değerlendirmesinin titizlikle yürütülmesi, inanç ve duyguların araştırma sürecini etkilememesi ve olası öznel etkiler hakkında farkındalığın artması gerekmektedir. Bu şekilde, yansıtıcılığın daha doğru ve geçerli verilere ulaşmaya yardımcı olduğuna inanılmaktadır (Rees vd., 2020). Bazı araştırmacılar yıllar sonra daha önce yaptıkları analizlere eleştirel bir bakış açısıyla dönerler ve önceden kabul ettikleri şeyleri yeniden düzenleyebilirler. Bu, gerçeği daha iyi anlamak ve okuyuculara meydan okuma fırsatı sunmak için yapılır (Gordon, 2005).

Uygulamada, yansıtıcılık araştırma bilgisinin oluşturulmasını incelemeyi, olası sonuçları değerlendirmeyi ve etik ikilemleri çözmeyi kapsamaktadır (Finlay, 2017). Ancak, yansıtıcılığın sadece araştırma meşruiyetini artırmak için kullanılması ve statik bir araç haline gelmesi durumunda gerçek amacının kaybolabileceği vurgulanmaktadır. Titiz bir yansıtıcılık, zaman, etkileşim ve araştırmacıların tüm süreç boyunca önyargıları, teorik eğilimleri ve tercihleri üzerine eleştirel bir şekilde düşüncelerini gerektirir (Pillow, 2010; Kleinsasser, 2000). Bu nedenle, araştırmacılar yansıtıcılıkta sadece ürettikleri bilgiden sorumlu değil, aynı zamanda bu bilgileri nasıl ürettiklerinden de sorumludurlar. Araştırmacıların kendilerini araştırma öncesinde tanımaları önemlidir (Colyar, 2009). Araştırmacılar nitel araştırma sırasında sürekli içsel sorgulama yapmalı ve yansıtıcılığa önem vermeli ve yansıtıcılığın sadece yöntemsel bir güç aracı olmadığı, aynı zamanda bilinen gerçekler olduğunun bilincinde olmalıdır. Yansıtıcılıkla daha derinlemesine eleştirel katılım gerektiren araştırmaların gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Yansıtıcılık, sürekli olarak yeniden okumayı, yeniden yazmayı, tartışmayı, notları ve günlükleri düzenli olarak tutmayı ve gözden geçirmeyi gerektirir. Tüm bunlar zaman içinde gerçekleşebileceği için, yansıtıcılık en fazla zaman alan süreçlerden biridir.

Yansıtıcılığa yönelik bazı eleştiriler de ele alınmalıdır. Araştırmacılar, kişisel yansıtıcılığa çok dar bir şekilde odaklanarak, yansıtıcılığın sadece eleştirel öz farkındalık olarak tanımlanmasıyla katılımcıların seslerini duymama riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu nedenle, yansıtıcılıkta en önemli noktalardan birisinin katılımcıların ifadesinin gözden kaçırılmamasıdır. Özellikle bulgular bölümünde katılımcı alıntıları verilmeli ve böylece sonuçlar desteklenerek açıklanmaktadır (Holmes, 2020). Son olarak, nitel araştırmalarda yansıtıcılığa daha fazla vurgu yapılmasıyla, yansıtıcılığın kullanımının artırılması ve bu noktada ortak bir anlayış geliştirilmesi önemlidir (Rettke vd., 2018). Buraya kadar yansıtıcı yazma ve işbirlikçi düşünme yöntemlerinin incelenmesinden sonra, araştırmacıların yansıtıcılık pratiğini daha derinlemesine anlamak için yansıtıcılık tipolojilerine odaklanabiliriz.

Yansıtıcılık Türleri/Tipolojileri

Yansıtıcılığın amaçları göz önüne alındığında, literatürde yansıtıcılık türleri arasında farklı (Marcus, 1994; Lynch, 2000; Pillow, 2003; Walsh, 2003) ayrımlara gidildiği ve herhangi birisi üzerinde uzlaşma olmadığı görülmüştür. Bu

araştırmada geniş kapsamlı olduğu gerekçesiyle Walsch (2003) ve Pillow'un (2003) ifade ettiği dört tipoloji ekseninde yansıtıcılık türleri incelenecektir.

Kişisel Yansıtıcılık. Bu tür yansıtıcılıkta araştırmacının kendisine sorması gereken soru şudur: “Bakış açılarımız araştırmayı nasıl etkilemektedir?” Nitel araştırmalarda kişisel yansıtıcılık; araştırmacıların bağlamlara, katılımcılara ve verilere yönelik kendi beklentileri ve varsayımları aracılığıyla bilinçli ve bilinçsiz verdikleri tepki olarak ele alınmaktadır (Walsh, 2003; Gentles vd., 2014). Yansıtıcılık türleri arasında en yaygın olanı kişisel yansıtıcılık, araştırmacının kendi konumunun ve çıkarlarının araştırma sürecini nasıl etkilediğine dair kişisel muhasebe yapması ile eleştirel bilincinin gelişmesiyle ilgilenmektedir. Araştırmacının burada süreçteki rolünü kabul ederek süreci bilinçli bir şekilde analiz etmesi ve yorumlaması gerekmektedir (Pillow, 2010). Araştırmacının kişisel yansıtıcılık esnasında geçmişini ve eğitimini ifade etmesinden öte araştırmacıdan önceki deneyimlerinin ve motivasyonunun araştırma boyunca alınan kararları nasıl etkilediğine yönelik açıklamalar yapması beklenmektedir. Kişisel yansıtıcılık, araştırmanın başından sonuçlara kadar olan tüm süreçle iç içe bir şekilde ele alınmalıdır. Ayrıca kişisel yansıtıcılık esnasında araştırmanın araştırmacılar üzerindeki etkisi de sorgulanmalıdır. Yani, deneyimli bir araştırmacı kişisel yansıtıcılık çerçevesinde araştırmasını yeniden şekillendirebilir ve diğer yansıtıcılık türlerini sürece katalize edebilir (Finefer-Rosenbluh, 2017; Koopman vd., 2020). Bununla birlikte kişisel yansıtıcılığın olumsuz bir yönü de bulunmaktadır. Araştırmacının katılımcılarla daha önce deneyimlediği bir durum üzerine iletişim kurduğunda duygularının tetiklenme riski bulunmaktadır. Bu durum gözetilerek kişisel yansıtıcılık ele alınmalıdır. Örneğin, Olmos-Vega vd. (2018) araştırmasında kişisel yansıtıcılıkta ilk adım olarak, araştırmacının katılımcılarla nasıl çalıştığını yansıtmış ve katılımcıların düşünceleri ve deneyimleri ile ilgili varsayımlarını yönetmiştir. Veri toplama ve analiz esnasında sürekli farklı yollar düşünmüş ve yeni denetim araçları ve yaklaşımları edinmek için sürece odaklanmıştır. Jootun vd. (2009) ise bir araştırmasında veri toplama sürecinde kişisel iç görüşlerini not etmiştir. Araştırmacılar iç görüşler üzerine eğilerek araştırmanın odağı çerçevesinde kendi duygularının üzerinde durmamaları ve duygusal tartışma tuzağına düşmemeleri gerektiğini fark etmişlerdir. Çünkü bu durumun nesnellığı etkileyeceğini ifade etmişlerdir.

Kişilerarası Yansıtıcılık. Bu tür yansıtıcılıkta araştırmacının kendisine sorması gereken soru şudur: “Araştırmada hangi ilişkiler vardır? Bu ilişkiler araştırmayı ve ilgili kişileri nasıl etkiliyor? Hangi güç dinamikleri söz konusudur?” Kişilerarası yansıtıcılık araştırma sürecindeki ilişkilerin ilgili kişileri ve araştırma sonucunu nasıl etkilediği ile ilgilenmektedir. Burada araştırmacı ve katılımcı arasındaki ilişki önemlidir. Kişilerarası yansıtıcılık özenli bir yaklaşımla katılımcıların bilgi ve bakış açılarını anlamayı ve bunların araştırma sürecine olan etkisini (örneğin, katılımcılar sorularımı nasıl yorumlamaktadırlar?) incelemeyi içermektedir. Bu esnada katılımcıların paylaşımlarının ve iç görüşlerinin araştırmacının kararlarını ve araştırma sonuçlarını doğrudan etkilediği düşünülmektedir. Bu bağlamda kişilerarası yansıtıcılık araştırmadaki güç dinamiklerinin analizini içermektedir. Bu dinamikler değişkendir. Burada araştırmacı katılımcı görüşünü yorumlayan ve neyin geçerli bilgi olarak ele alınacağına karar veren kişi olarak görülmektedir. Dolayısıyla buradaki dinamiğin amacı katılımcılar ve veriler üzerindeki etkinin azaltılması veya yönetilmesidir (Walsh, 2003; Burns vd., 2012).

Kişilerarası yansıtıcılığın başka bir boyutu, araştırma ekibi üyeleri arasındaki ilişkilerin gelişimi ve bunun araştırmayı nasıl etkilediğidir. Burada iş birliği yapılarak her bir araştırmacının motivasyonun, beklentilerinin ve varsayımlarının incelenmesi ve aralarındaki etkileşimin araştırılması gerekmektedir. Bu bakış açısıyla araştırmacıların aralarındaki görüş farklılıklarının da yansıtılması ve belgelenmesi beklenmektedir. Dolayısıyla kişilerarası yansıtıcılığın araştırma ekibinin tümünü kapsayan iş birlikçi bir uygulama olduğu görülmektedir (Leggatt-Cook vd., 2011). Örneğin, Olmos-Vega vd. (2018) araştırmasında katılımcılarla daha önceden olan fikir ayrılıklarını ya da tanıdığı kişilere olan duyguları ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Mevcut güç dinamiklerinin diğer asistan araştırmacılarla etkileşimini nasıl şekillendirdiğini gözden geçirmiştir. Bu noktada bazı asistanların onunla çalışmaktan hoşlanmadığı için çalışmadan kaçabileceklerini ya da onunla aralarında olan olumlu deneyimlerini ön plana çıkarabileceklerini göz önünde bulundurmıştır. Diğer bir açıdan da asistanların üzerlerinde araştırmacının görüşünün benimsenmesi noktasında baskı hissetmiş olabilecekleri değerlendirilmiştir. Hinz (2016) ise bir çalışmasında görüşme yaparken, katılımcıların yaşadığı çevreye aşinalık ve ortak bir kurumsal kültür sağlayarak katılımcılarla iletişiminin kolaylaştırdığını ve onları daha iyi anladığını düşünerek yola çıkmış ve bu durumun ona avantaj ilişkiler anlamında katkı sağladığını ifade etmiştir.

Metodolojik Yansıtıcılık. Bu tür yansıtıcılıkta araştırmacının kendisine sorması gereken soru şudur: “Metodolojik kararları nasıl alıyoruz ve bunların sonuçları nelerdir?” Yöntemsel yansıtıcılık, araştırmacının metodolojik kararlarının sonuçlarını ve etkilerini eleştirel bir şekilde değerlendirilmesini ele almaktadır. Bu yansıtıcılık türünde süreç, araştırmacının paradigmatik yönelimlerinin değerlendirilmesi ile başlamaktadır. Burada paradigma, araştırmacının araştırmanın amacı doğrultusunda belirlediği ve araştırma süreci boyunca araştırma sonuçlarını etkileyen bir dünya görüşü olarak ele alınmaktadır. Araştırmalarda seçilen paradigma ile belirli olasılıkların önü açılmakta ve kapatılmaktadır. Bu noktada metodolojik yansıtıcılık seçilen paradigmanın araştırmaya dayattığı sınırlılıkları anlamakla ilgilenmektedir. Bu nedenle araştırmacıların metodolojik seçimlerini, paradigmalarını kavramsal çerçeveleriyle uyumlu hale getirmede yansıtıcı olmaları gerekmektedir. Bu esnada nitel araştırmanın zengin bağlamlarla iç içe olduğu da unutulmamalıdır. Dolayısıyla metodolojik karar verme sürecine araştırmanın başında başlanmamalıdır. Çünkü süreçte araştırmacılar kararlar alabilir ya da ön görülemeyen tepkilerle karşılaşabilmektedirler. Yani metodolojik yansıtıcılık ile süreç içerisinde alınan kararların anlamına odaklanılarak titiz ve paradigmatik anlamda gerçekleştirilecek uyumlu çalışmalar desteklenmektedir (Varpio ve MacLeod, 2020). Örneğin, Olmos-Vega vd. (2018) araştırmasında en iyi metodolojik yaklaşımı kullandığını düşünüyordu. Ancak araştırmacılarından birisi farklı bir yaklaşımı kullanmayı önermiştir. Araştırmacı mevcut metodoloji ile saha gözlemlerini kaçırdıklarını ifade etmiştir. Diğer araştırma metodu ile bu eksikliğin giderilebileceğini önermiştir. Bu durum ile araştırmacılar arasında grup tartışması yapılmış ve ortak fikirle ilk metodolojide kalınması tercih edilmiştir. Metodolojik yansıtıcılık ile bu seçimin avantajları ve dezavantajları anlaşılmalı ve bu çıkarımları araştırmada açıkça ifade edilmesi gerektiği bilinmektedir. Bu durum araştırma süreci içerisinde metodoloji ile teorik çerçeve arasındaki uyumun sürekli olarak değerlendirme ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır.

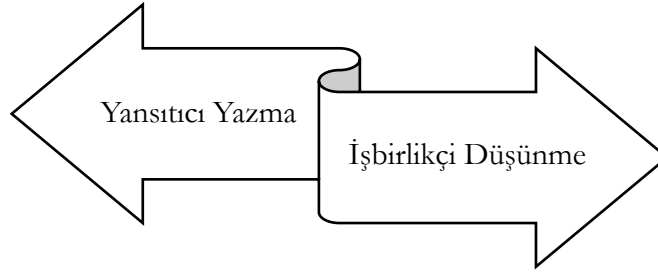
Bağlamsal Yansıtıcılık. Bu tür yansıtıcılıkta araştırmacının kendisine sorması gereken soru şudur: “Bağlamın unsurları araştırmayı ve ilgili kişileri nasıl etkiliyor?” Bağlamsal yansıtıcılık, bir araştırmanın kültürel ve tarihsel bağlamının olmasını ifade etmektedir. Bu yansıtıcılık araştırma sorularının ve yanıtlarının nasıl bir sosyal varsayım içerisinde gömülü olduğu ve bu alandan nasıl etkilendiği ile ilgilenmektedir. Aynı zamanda araştırmanın yürütüldüğü sosyal alanın amaçlanan ve amaçlanmayan sonuçları nasıl etkilediğinin anlamlandırılmasını da hedeflemektedir (Reid vd., 2018). Örneğin Olmos-Vega vd. (2018) araştırmasında bağlamsal yansıtıcılık ile araştırmacılar arasındaki etkileşimlerin çalışma ortamını nasıl etkilediği sorgulanmıştır. Kom vd. (2023) ise araştırmasında hem kendi benliğinin hem de katılımcıların kültürünün ve sosyal yapısının bilincinde olarak çalışmasına başladığını ifade etmiştir. Katılımcılarının bu yapılarının araştırma başında araştırmacıyı motive ettiğine ve merakının uyandırdığına yer verilmiştir. Çünkü araştırmanın katılımcılarının kültürel ve sosyal yapısı ile birlikte geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurularak sömürge dönemine yönelik daha derin iç görüye sahip bireylerle görüşülecektir. Ancak araştırmacının kendisi de sömürgecilik döneminin izlerine sahip olduğundan, ilerleyen araştırma sürecinde kendisini rahatsız hissetmeye başladığını ve zamanla kendi düşünceleri ve hisleriyle katılımcıları etkilediğini fark ettiğini belirtmiştir. Dolayısıyla, sömürgeyi yapan kişilerle iletişime geçtiğinde onları sessizce eleştirmiş, kendisi gibi ötekileştirilmiş kişilere daha sıcak davranmıştır. Bu durum, araştırmacı önyargılarının araştırma sürecini etkileme riskini taşımaktadır. Bu nedenle araştırmacı önyargılarını araştırma sürecinden uzaklaştırmak için günlük uygulamalarını ve farklı katılımcı grup etkileşimlerini sürekli belgelemiştir. Araştırmadaki bu belgeleme süreci diğer dış araştırmacılar tarafından tartışılmış ve öznelliğine bir engel olarak değil, bilginin birlikte inşası için gerekli bir araç olarak ele alınmasına karar verilmiştir (Finlay, 2002b). Çünkü belgelerde araştırmacı resmi olmayan sohbetler ve konuşmalarına da yer vermiş, böylece kendi yorumlarıyla yüzleşmiş ve bu yorumlarını araştırma süreci boyunca katılımcılarla yansıtıcı diyaloglar kurarak ele almıştır. Böylece araştırmacı süreçte araştırma odağı ile ilgili daha derin bilgiler elde edebilmiştir.

Yansıtıcılığın Araştırmalarda Uygulanması

Nitel araştırmalarda titizlik, sürekli iç gözlemi gerektirir (Moss, 2005). Vaka çalışmaları, belge analizi, etnografi gibi farklı metodolojilerde yapılan araştırmalarda, araştırmacıların detaylı günlükler, alan notları ve günlükler tutmaları gerekmektedir (Emerson ve diğerleri, 1995). Araştırmacılar, yansıtıcılığı anlatı içine entegre etmek için farklı seçeneklere sahiptirler. Ancak yansıtıcılığın hangi düzeyde olması gerektiğini belirlemek zor olabilir, çünkü

araştırmacılar bu sınırı ayırt etmekte zorlanabilirler. Araştırmacılar, örtülü değer yargılarını ortaya çıkarma, analiz etme ve savunma konusunda derinlemesine araştırma yapabilirler, ancak aşırıya kaçıldığında bu süreç araştırmanın odak noktasını kaybedebilir ve araştırmayı baltalayabilir (Gewirtz ve Cribb, 2006).

Nitel araştırma verilerini raporlamanın sabit bir yolu olmadığı gibi araştırmacının yansıtıcı rolünü yazmanın da açık bir formülü yoktur. Çoğu araştırmada araştırmacının yansıtıcı rolü, akademik ve bilimsel yazının biçimsel formatı arasında kaybolur (Smith, 2006). Yine de yansıtıcılığın araştırma raporunda somut bir biçimde uygulanması ve okuyucu tarafından görülebilir olması için farklı stratejiler kullanılabilir. Bu farklı stratejiler Olmos-Vega vd. (2023) ifadesi doğrultusunda iki ana şemsiye altında toplanmaktadır (şekil 2).



şekil 2. Araştırmacının Yansıtıcı Rolü Stratejileri

Birinci yöntem olan yansıtıcı yazmada araştırmacılar, notlar, saha gözlemleri, araştırma sürecinde kaydedilen yazılı yansımalar gibi belgeleri kullanarak bu yöntemi benimsemektedirler (Mruck ve Mey, 2019). Günlük tutma, araştırmacıların bakış açılarını ve varsayımlarını belirlemelerine yardımcı olurken saha notları, katılımcılar ve veriler arasındaki dinamikleri ortaya çıkararak değerli içgörüler sağlamaktadır. Yansıtıcı yazma, araştırmacıların hikayesel otobiyografilerini araştırmalarına entegre etmelerini sağlayarak araştırmacıların geçmiş deneyimlerinin araştırma sürecine nasıl yansıdığını anlamalarına yardımcı olur. Bu süreç, araştırmacıların kişisel deneyimlerinin katılımcıların anlatılarına nasıl etki edebileceğini ve bu etkilerin araştırma sonuçlarını nasıl şekillendirebileceğini keşfetmelerini sağlar. Bu süreç, araştırmacıların yansıtıcı günlüklerini izlemeleriyle desteklenmektedir (Barrett vd., 2020). Araştırmacılar ayrıca, kendi kendilerine veya başka bir ekip üyesiyle mülakat yaparak varsayımlarını sorgulama fırsatı bulabilirler. Mülakatlar, araştırmacıların kişisel deneyimlerini keşfetmek ve daha derinlemesine anlamak için önemli bir araçtır. Bu mülakatlar detaylı bir şekilde transkript edilebilir ve araştırmacıların görüşlerinin veya inançlarının nasıl geliştiğini veya değiştiğini gözlemlemek için birden fazla kez gerçekleştirilebilir (Gentles vd., 2014). Salim vd. (2021) çalışmalarında öğretmen adaylarının Covid-19 salgını sırasında yansıtıcı yazma etkinliklerindeki deneyimlerinin yansımalarına dayalı adayların alan bilgilerini analiz etmiştir. 67 öğretmen adayının yansıtıcı yazma öğrenme verileri, çevrimiçi bir anket ve yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının örneğın “Günlük tutma; konuya daha fazla odaklanmamı, önemli yerleri fark etmemi ve konunun üzerine daha fazla düşünmemi sağlamıştır.” ifadesi sonucunda yansıtıcı yazma kapsamında günlük tutmanın anlamlı öğrenmelerine olumlu yönde katkı sağladığı tespit edilmiştir. Araştırmada günlük tutmanın, öğretmen adaylarının konu üzerine sürekli düşünmelerini ve bağımsız değerlendirme yapmalarını desteklediğı ve adayların konuya veya temaya daha yakın ve yoğun olarak fikirlerini ve düşünce akışlarını daha etkili anlamlandırmalarına yardımcı olduğu belirlenmiştir.

İkinci yöntem işbirlikçi düşünme, araştırmacıların kendi kör noktalarını belirlemek için birlikte çalıştığı etkili bir yöntemdir. Bu yaklaşım, nitel araştırmacıların genellikle tek başlarına düşünmediklerini ve işbirlikçi varsayımlar ve kararlar üzerinde odaklandıklarını kabul eder (Bieler vd., 2021). Farklı bakış açıları sunan araştırmacılar, bir araştırmacının varsayımlarını kendi bakış açılarından değerlendirerek çeşitlilik sağlarlar. Ancak, güç dinamikleri bu süreci tehdit edebilir, bu nedenle araştırmacılar arasında karşılıklı güvene dayalı bir ortamın oluşturulması önemlidir. Bu nedenle araştırmacılar arasında kıdem, statü gözetilmeksizin karşılıklı güvenilir bir temel oluşturulması gerekmektedir. Bu şekilde herkesin varsayımları ve kararları sorgulanabilir (Linabary vd., 2021). Baskoro vd. (2023) çalışmasında işbirlikçi düşünmeyi ortak bir hedefe ulaşmaya katkı sağlaması amacıyla kullanmış ve takım değerlendirmesi ile gerçekleştirmiştir. Araştırmada bireylerin iş birliği yaparak birbirlerinin yeteneklerini gözlemlemeleri ve değerlendirmeleri anketler aracılığıyla sağlanmıştır.

Bir araştırmacının varsayımına onun penceresinden bakmayan diğer araştırmacı farklı görüşler ne sürebilmektedir. Ancak burada g dinamikleri de bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. (Linabary vd., 2021). Yapılandırılmış yansıtıcı tartışmalar, araştırmacıların birlikte kişisel yansıtıcılıklarını ortaya koyduğu ve yeni görüşlerin veya bakış aıların gelişebileceği bir platform sağlar. Bu süreçte, katılımcılarla görüşülerek kendi ifadelerinin nasıl yorumlandığına dair geri bildirim alınır ve bu, araştırmanın bulgularına anlamlı katkı sağlar. Takip görüşmeleriyle ilerleyen bu süreçte, katılımcılar araştırma sürecine daha fazla dahil edilir ve katılımcı-araştırma tasarımları kullanılır (Birt vd., 2016). Bu yöntemler, araştırmacılara yansıtıcılığı uygulamak için somut ve etkili bir yol sunar ve okuyucu tepkisi egzersizleri gibi araçlarla araştırmacıların n yargılarının ve etkileşimlerinin nasıl şekillendiğini anlamalarına yardımcı olur. Bu süreç, araştırmacıların yansıtıcı durumlarının farkında olmalarını sağlar ve veri analizi sırasında kendi kişisel geçmişleriyle ilişkilendirdikleri katılımcı görüşlerini nasıl yorumladıklarını açığa çıkarır. Son olarak, araştırmacılar ve katılımcılar arasındaki g dinamiklerinin katılımcı görüşlerini ve araştırmacı tepkilerini nasıl etkileyebileceğini araştırır (Birt vd., 2016; Naidu ve Slipe, 2011). Özetle, yansıtıcı yazma ve işbirlikçi düşünme, araştırmacıların metodolojik ve epistemolojik olarak daha bilinçli ve eleştirel bir yaklaşım benimsemelerine olanak tanımaktadır. Bu yöntemler, araştırmacıların kendi varsayımlarını ve n yargılarını sorgulamalarını teşvik eder ve böylelikle araştırmanın niteliği artar. Ayrıca, katılımcılarla etkileşimde bulunurken duyarlılığın artması, araştırmacıların katılımcıların perspektiflerini daha iyi anlamaları ve araştırmanın genel sonuçlarına daha derinlemesine bir anlam kazandırılması mümkün olabilir.

Sonuu ve neriler

Bu çalışmada nitel araştırmaların planlanması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için yansıtıcılık ve yansıtıcılığın sunduğu fırsatlar ele alınmıştır. Deggs ve Hernandez'in de belirttiği gibi (2018), hiçbir veri kaynağı kendiliğinden nötr değildir. Tüm veriler, araştırmacı tarafından lme, gözlem, mülakatlar veya ikincil verilerin analizi yoluyla yorumlanmaktadır. Bu nedenle araştırmacının araştırma üzerindeki etkisinin bilinmesi, araştırmanın sonuçlarının değerlendirilmesi açısından değerli ve önemlidir. Bu çalışmada nitel araştırmalarda yansıtıcılığın önemi ve değerine ilişkin varılan sonuçlar ve bazı öneriler aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir:

1. Araştırmada ele alınan nitel araştırmalarda yansıtıcılık ile araştırmacıların yansıtıcılığı benimseyip benimsememelerinin yanı sıra nasıl uygulayacaklarının üzerine düşünmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır. Burada araştırmacıların tercih ettikleri epistemolojik ve metodolojik konularında tutarlı olmaları beklenmektedir.

2. Yansıtıcılık, araştırmacıların kendi deneyimlerini, öz eleştirilerini ve araştırma sürecindeki etkilerini sorgulamalarını ifade eder. Araştırmacının kimliği ve pozisyonunun araştırma bulguları üzerinde etkili olduğu kabul edilir ve bu nedenle yansıtıcılığın anlaşılması ve uygulanması nitel araştırmalarda kaliteyi artırmanın temel bir yönüdür.

3. Nitel araştırmalarda yansıtıcılık araştırma süreci boyunca devam ettirilmelidir. Yansıtıcılık ile katılımcıların, araştırma bulgularının ve sürecin bir bütün olarak temsil edilmesi ile araştırma bir bağlam arayışı içerisinde olmalıdır. Böylece araştırmacıların bağlamsal i grlerinin ortaya çıkma sürecinin de kolaylaşacağına inanılmaktadır.

4. Tüm araştırmalarda olduğu gibi yansıtıcılık uygulamalarında da metodolojik, etik ve politik nedenler göz önüne alınarak eleştirel bakış açısı sürdürülmelidir.

5. Yansıtıcılık araştırmadaki kişisel, kişiler arası, metodolojik ve bağlamsal konulara yönelik olmalıdır. Dolayısıyla nitel araştırmacılar araştırma sürecini dört boyutta ele almalıdır. Bu boyutların incelikleri keşfedilerek araştırma paradigması ve metodolojisine göre hangi yansıtıcılık yönünün derinlemesine keşfedileceğine karar verilmelidir.

6. Nitel araştırmalarda yansıtıcılığın uygulanması, araştırmacıların kendi varsayımlarını ve önyargılarını eleştirel bir şekilde değerlendirmelerini sağlar. Bu, araştırmacıların daha bilinçli ve duyarlı bir şekilde çalışmalarını ve katılımcıların deneyimlerine derinlemesine sayđı göstermelerini sağlar.

7. Nitel araştırmalarda yansıtıcılık somut uygulamaları içermelidir. Bu esnada araştırma ekibi iş birliği içerisinde hareket etmelidir. Bunun için araştırma ekibinin birbirine uyum sağlaması gerekmektedir. Aynı zamanda araştırmada alınan kararları ve elde edilen verileri birlikte değerlendirmek için araştırmacıların zamanları olmalıdır.

8. Nitel araştırmacılar yansıtıcılığa zaman ayırmalı ve yansıtıcılığı gerçekleştirme için yararlanacağı araç ve stratejileri belirleyerek bir plan oluşturmalıdır. Yansıtıcılığın veri etimi ve analizlerin yapılması gibi yoğun bir süreç içerisinde kaybolmasına izin verilmemelidir. Çünkü yansıtıcılığın olmadığı noktada, nitel araştırmanın güvenirliği şüphe uyandırabilir. Bu noktada araştırmacılar, araştırma raporlarında ve yayınlarında yansıtıcılık süreçlerini ve etkilerini açık bir şekilde belirtmeli ve bu süreçlerin araştırma bulguları üzerindeki etkisini tartışmalıdır.

9. Nitel araştırma, araştırmacı ve katılımcı arasındaki etkileşime dayalı olduğu için etik konular ve uygulama zorlukları ön plana çıkar. Yansıtıcılık, bu zorlukları aşmada ve araştırmanın güvenirliğini ve geçerliliğini arttırmada önemli bir araçtır. Bu amaçla, araştırmacılar, günlükler ve saha notları tutarak araştırma sürecindeki düşüncelerini, gözlemlerini ve duygusal tepkilerini sistematik bir şekilde kaydetmelidir. Bu belgeler, yansıtıcılığın derinlemesine analizine ve araştırma sürecindeki öz-farkındalığın artırılmasına yardımcı olur.

Kaynakça

- Akom, A. A. (2008). Black metropolis and mental life: Beyond the “burden of ‘acting white’” toward a third wave of critical racial studies. *Anthropology & Education Quarterly*, 39(3), 247–65. <https://doi.org/10.1111/j.1548-1492.2008.00020.x>.
- Altheide, D., & Johnson, M. (1998). Criteria for accessing interpretive validity in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds), *Collecting & Interpreting Qualitative Material*. Sage, 283-312.
- Anderson, G. (1989). Critical ethnography in education: Origins, current status, and new directions. *Review of Educational Research*, 59(3), 249–70. <https://doi.org/10.2307/1170182>
- Barrett, A, Kajamaa, A., & Johnston, J. (2020). How to ... be reflexive when conducting qualitative research. *The Clinical Teacher*, 17(1), 9–12. <https://doi.org/10.1111/tct.13133>.
- Baskoro, F., Suprianto, B., Anifah, L., & Indriyani, Y. A. (2023). Beyond Smart Devices: Fostering Critical, Communication and Collaborative Thinking in IoT-Based Sensor and Actuator Competence Learning Outcomes. *TEM Journal*, 12(4). <https://doi.org/10.18421/TEM124-52>
- Beals, F., Kidman, J., & Funaki, H. (2020). Insider and outsider research: Negotiating self at the edge of the emic/etic divide. *Qualitative Inquiry*, 26(6), 593-601. <https://doi.org/10.1177/1077800419843950>
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2016). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Penguin Books Ltd
- Berger, R. (2015). Now I see it, now I don't: Researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative research*, 15(2), 219-234.
- Bieler, P., Bister, M. D., Hauer, J., Klausner, M., Niewöhner, J., Schmid, C., & von Peter, S. (2021). Distributing reflexivity through co-laborative ethnography. *Journal of Contemporary Ethnography*, 50(1), 77-98. <https://doi.org/10.1177/0891241620968271>
- Birt, L., Scott, S., Cavers, D., Campbell, C., & Walter, F. (2016). Member Checking: A Tool to Enhance Trustworthiness or Merely a Nod to Validation?. *Qualitative health research*, 26(13), 1802–1811. <https://doi.org/10.1177/1049732316654870>
- Burns, E., Fenwick, J., Schmied, V., & Sheehan, A. (2012). Reflexivity in midwifery research: the insider/outsider debate. *Midwifery*, 28(1), 52–60. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2010.10.018>
- Burr, V. (2015). *Social constructionism*. Routledge.
- Colyar, J. (2009). Becoming writing, becoming writers. *Qualitative Inquiry*, 15(2), 421–36. <https://doi.org/10.1177/1077800408318280>
- Cunliffe, A. L. (2009). The philosopher leader: On relationalism, ethics and reflexivity-A critical perspective to teaching leadership. *Management Learning*, 40(1), 87–101. <https://doi.org/10.1177/1350507608099315>

- Darawsheh, W. (2014). Reflexivity in research: promoting rigour, reliability and validity in qualitative research. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 21(12), 560-568. <https://doi.org/10.12968/ijtr.2014.21.12.560>
- Deggs, D., & Hernandez, F. (2018). Enhancing the value of qualitative field notes through purposeful reflection. *The Qualitative Report*, 23(10), 2552-2560. <https://www.semanticscholar.org/paper/Enhancing-the-Value-of-Qualitative-Field-Notes-Deggs-Hernandez/859881f21a9a6cac546c4d76d08fa4a2838e8126?p2df>
- Denzin, N., & Lincoln, Y. (2005). *The Sage handbook of qualitative research*. Sage.
- Dodgson, J. E. (2019). Reflexivity in qualitative research. *Journal of Human Lactation*, 35(2), 220-222. <https://doi.org/10.1177/0890334419830990>
- Dowling, M. (2006). Approaches to reflexivity in qualitative research. *Nurse researcher*, 13(3), 7-21. <https://doi.org/10.7748/nr2006.04.13.3.7.c5975>
- Eide, P., & Kahn, D. (2008). Ethical issues in the qualitative researcher—participant relationship. *Nursing Ethics*, 15(2), 199-207. <https://doi.org/10.1177/0969733007086018>
- Ellis, C., & Bochner, A. (2000). Autoethnography, personal narrative, reflexivity: Researcher as subject. In N. Denzin, & Y. Lincoln (Eds.). *The Handbook of Qualitative Research*, 733-768. Sage.
- Emerson, R. M., Fretz, R. I., & Shaw, L. L. (1995). *Writing ethnographic field notes*. The University of Chicago Press.
- Finefter-Rosenbluh, I. (2017). Incorporating Perspective Taking in Reflexivity: A Method to Enhance Insider Qualitative Research Processes. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1). <https://doi.org/10.1177/1609406917703539>
- Finlay, L. (2002a). Negotiating the swamp: The opportunity and challenge of reflexivity in research practice. *Qualitative Research*, 2(2), 209-230. <https://doi.org/10.1177/146879410200200205>
- Finlay, L. (2002b). "Outing" the researcher: The provenance, process and practice of reflexivity. *Qualitative Health Research*, 12(4), 531-545. <https://doi.org/10.1177/104973202129120052>
- Finlay, L. (2017). Championing "reflexivities". *Qualitative Psychology*, 4(2), 120. <https://doi.org/10.1037/qup0000075>
- Finlay, L., & Gough, B. (Eds.). (2003). *Reflexivity: A practical guide for researchers in health and social sciences*. John Wiley & Sons. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470776094>
- Gentles, S. J., Jack, S. M., Nicholas, D. B., & McKibbin, K. A. (2014). Critical Approach to Reflexivity in Grounded Theory. *The Qualitative Report*, 19(44), 1-14. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2014.1109>
- Gewirtz, S., & Cribb, A. (2006). What to do about values in social research: The case for ethical reflexivity in the sociology of education. *British Journal of Sociology of Education*, 27(2), 141-55. <https://doi.org/10.1080/01425690600556081>
- Gordon, J. (2005). White on white: Researcher reflexivity and the logics of privilege in white schools undertaking reform. *The Urban Review*, 37(4), 279-302. <https://doi.org/10.1007/s11256-005-0015-1>
- Guillemin, M., & Gillam, L. (2004). Ethics, reflexivity, and "ethically important moments" in research. *Qualitative inquiry*, 10(2), 261-280. <https://doi.org/10.1177/1077800403262360>
- Habermas, J. (1985). *The theory of communicative action: Volume 1: Reason and the rationalization of society*. Beacon press.
- Haraway, D. (2016). 'Situated Knowledges: the Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective'. In *Space, gender, knowledge: Feminist readings* (pp. 53-72). Routledge.
- Harding, S. (1991). *Whose science? Whose knowledge?: Thinking from women's lives*. Cornell University Press.

- Henwood, K. (2008). Qualitative research, reflexivity and living with risk: Valuing and practicing epistemic reflexivity and centering marginality. *Qualitative Research in Psychology*, 5(1), 45-55. <https://doi.org/10.1080/14780880701863575>
- Hinz, S. E. (2016). Upwardly mobile: Attitudes toward the class transition among first-generation college students. *Journal of College Student Development*, 57(3), 285-299. <https://doi.org/10.1353/csd.2016.0033>
- Holmes, A. G. D. (2020). Researcher positionality - A consideration of its influence and place in qualitative research - A new researcher guide. *Shanlax International Journal of Education*, 8(4), 1-10. <https://doi.org/10.34293/education.v8i4.3232>
- Jootun, D., McGhee, G., & Marland, G. R. (2009). Reflexivity: promoting rigour in qualitative research. *Nursing Standard*, 23(23), 42–46. <https://doi.org/10.7748/ns2009.02.23.23.42.c6800>
- Kleinsasser, A. M. (2000). Researchers, reflexivity, and good data: Writing to unlearn. *Theory into Practice*, 39(3), 155-162. https://doi.org/10.1207/s15430421tip3903_6
- Koch, T., & Harrington, A. (1998). Reconceptualizing rigour: the case for reflexivity. *Journal of advanced nursing*, 28(4), 882–890. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1998.00725.x>
- Kom, C., Sharpe, D., & Owens, M. (2023). Reflexivity in context: Navigating the challenges of conducting qualitative research in international business. In: BAM2023 Conference proceedings. British Academy of Management.
- Koopman, W. J., Watling, C. J., & LaDonna, K. A. (2020). Autoethnography as a strategy for engaging in reflexivity. *Global Qualitative Nursing Research*, 7, 2333393620970508. <https://doi.org/10.1177/2333393620970508>
- Kuehner, A., Ploder, A., & Langer, P. C. (2016). Introduction to the Special Issue: European Contributions to Strong Reflexivity. *Qualitative Inquiry*, 22(9), 699-704. <https://doi.org/10.1177/1077800416658069>
- Lather, P. (1993). Fertile obsession: Validity after poststructuralism. *Sociological Quarterly*, 34(4), 673–93. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1993.tb00112.x>
- Leggatt-Cook, C., Sheridan, J., Madden, H., Cain, T., Munro, R., Tse, S. C., Jeon, H., & Chamberlain K. (2011). Collective Reflexivity: Researchers in Play, *Qualitative Research in Psychology*, 8(3), 223-246, <https://doi.org/10.1080/14780880903370064>
- Linabary, J. R., Corple, D. J., & Cooky, C. (2021). Of wine and whiteboards: Enacting feminist reflexivity in collaborative research. *Qualitative Research*, 21(5), 719-735. <https://doi.org/10.1177/1468794120946988>
- Lynch, M. (2000). Against reflexivity as an academic virtue and source of privileged knowledge. *Theory, Culture & Society*, 17, 26–54. <http://dx.doi.org/10.1177/02632760022051202>
- Macbeth, D. (2001). On “reflexivity” in qualitative research: Two readings, and a third. *Qualitative Inquiry*, 7, 35–68. <http://dx.doi.org/10.1177/107780040100700103>
- Malterud K. (2001). *Qualitative research: standards, challenges, and guidelines*. *Lancet* (London, England), 358(9280), 483–488. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)
- Marcus, G. E. (1994). What comes (just) after “post”? The case of ethnography. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 563–574). Sage.
- Moss, P. A. (2005). Toward “epistemic reflexivity” in educational research: A response to scientific research in education. *Teachers College Record*, 107(1), 19-29. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2005.00453.x>
- Mruck, K., & Mey, G. (2019). Grounded theory methodology and self-reflexivity in the qualitative research process. In: Bryant A, Charmaz K, editors. *The sage handbook of current developments in grounded theory*. Sage, 470–496.

- Naidu, T., & Slied, Y. (2011). Contextual Reflexivity: Towards Contextually Relevant Research with South African HIV/AIDS Home-Based Care Volunteers. *International Journal of Qualitative Methods*, 10(4), 431-443. <https://doi.org/10.1177/160940691101000409>
- Neubauer, B. E., Witkop, C. T., & Varpio, L. (2019). How phenomenology can help us learn from the experiences of others. *Perspectives on Medical Education*, 8(2), 90–97. <https://doi.org/10.1007/s40037-019-0509-2>
- Olmos-Vega, F. M., Dolmans, D. H., Guzmán-Quintero, C., Stalmeijer, R. E., & Teunissen, P. W. (2018). Unravelling residents' and supervisors' workplace interactions: an intersubjectivity study. *Medical education*, 52(7), 725–735. <https://doi.org/10.1111/medu.13603>
- Olmos-Vega, F. M., Stalmeijer, R. E., Varpio, L., & Kahlke, R. (2023). A practical guide to reflexivity in qualitative research: AMEE Guide No. 149. *Medical teacher*, 45(3), 241-251. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2022.2057287>
- Orb, A., Eisenhauer, L., & Wynaden, D. (2001). Ethics in qualitative research. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 93-96. <https://sigmapubs.onlinelibrary.wiley.com>
- Pillow, W. S. (2003). Confession, catharsis, or cure: The use of reflexivity as methodological power in qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 16(2), 175–96. <https://doi.org/10.1080/0951839032000060635>
- Pillow, W. S. (2010). *Dangerous reflexivity: Rigour, responsibility and reflexivity in qualitative research*. The Routledge Doctoral Student's Companion. Routledge.
- Rees C. E., Crampton P. E. S., & Monrouxe L. V. (2020). Re-visioning academic medicine through a constructionist lens. *Academic Medicine*, 95(6), 846–850. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000003109>.
- Reid, A. M., Brown, J. M., Smith, J. M., Cope, A. C., & Jamieson, S. (2018). Ethical dilemmas and reflexivity in qualitative research. *Perspectives on Medical Education*, 7(2), 69–75. <https://doi.org/10.1007/s40037-018-0412-2>
- Rettke, H., Pretto, M., Spichiger, E., Anna Frei, I., & Spirig, R. (2018). Using reflexive thinking to establish rigor in qualitative research. *Nursing Research*, 67(6), 490-497. <https://doi.org/10.1097/NNR.000000000000307>.
- Russell, G. M., & Kelly, N. H. (2002). Research as interacting dialogic processes: Implications for reflexivity. *Forum Qualitative Sozialforschung Forum: Qualitative Social Research*, 3(3). <https://doi.org/10.17169/fqs-3.3.831>
- Salim, H., Susilawati, S., & Hanif, M. (2021). Reflective writing in the pandemic period: A university students' reflection. *Journal of Educational Technology and Online Learning*, 4(1), 56-65. <http://doi.org/10.31681/jetol.834129>
- Schwandt, T. A. (2014). *The sage dictionary of qualitative inquiry*. Sage.
- Smith, S. (2006). Encouraging the use of reflexivity in the writing up of qualitative research. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 13(5), 209-215. <https://doi.org/10.12968/ijtr.2006.13.5.21377>
- Tuval-Mashiach, R. (2017). Raising the curtain: The importance of transparency in qualitative research. *Qualitative Psychology*, 4, 126–138. <http://dx.doi.org/10.1037/qup0000062>
- Van Maanen, J. (1989). *Tales of the field: On writing ethnography*. University of Chicago Press.
- Varpio, L., & MacLeod, A. (2020). Philosophy of science series: Harnessing the multidisciplinary edge effect by exploring paradigms, ontologies, epistemologies, axiologies, and methodologies. *Academic Medicine*, 95(5), 686–689. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000003142>

- Varpio, L., O'Brien, B., Rees, C. E., Monrouxe, L., Ajjawi, R., & Paradis, E. (2021). The applicability of generalisability and bias to health professions education's research. *Medical Education*, 55(2), 167–173. <https://doi.org/10.1111/medu.14348>
- Wacquant, L. J., & Bourdieu, P. (1992). An invitation to reflexive sociology. *Polity*.
- Walsh, R. (2003). The methods of reflexivity. *The Humanistic Psychologist*, 31(4), 51–66. <https://doi.org/10.1080/08873267.2003.9986934>
- Wasserfall, R. (1997). Reflexivity, feminism, and difference. In R. Hertz (Ed.). *Reflexivity and voice*. Sage.
- Wilkinson, S. (1988). The role of reflexivity in feminist psychology. *Women's Studies International Forum*, 11, 493–502. [http://dx.doi.org/10.1016/0277-5395\(88\)90024-6](http://dx.doi.org/10.1016/0277-5395(88)90024-6)
- Williams, A. (1990). Reading feminism in fieldnotes. In L. Stanley (Ed.). *Feminist Praxis: Research, Theory, & Epistemology in Feminist Sociology*. Routledge.
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology*. Open University Press.

EXTENDED SUMMARY

This study delves into the concept of reflexivity in qualitative research, highlighting its methodological significance and the varied approaches to its implementation across different disciplines. Reflexivity is recognized as a crucial tool for qualitative researchers, enabling them to explore personal, theoretical, ethical, and epistemological dimensions within their research processes. Despite its acknowledged importance, the practical application of reflexivity often remains ambiguous, evolving into a process that emphasizes the researcher's subjectivity.

The paper scrutinizes the traditional role of researchers in social sciences, which has historically emphasized minimizing personal involvement to maintain a semblance of objectivity. However, this perspective has been challenged, leading to an increased focus on reflexivity as a means to acknowledge and critically examine the researcher's influence on the research process. This shift has resulted in a more nuanced understanding of the interaction between researchers, their subjects, and the research context. Through a comprehensive literature review, the article identifies diverse definitions of reflexivity in academia, underscoring its multifaceted nature. Reflexivity is positioned as a continuous, multidimensional practice that interrogates how researchers' subjectivities and contexts influence their research. This practice is not static but evolves, pushing researchers to question their biases and assumptions continually. Reflexivity, as discussed in the text, is a multifaceted concept in qualitative research, with various scholars offering diverse perspectives on its meaning and application. The text explores different interpretations of reflexivity, ranging from self-accountability to a critical evaluation of the researcher's influence on the research process. This diversity underscores the complexity and depth of reflexivity as an essential component of qualitative inquiry, where researchers are encouraged to engage in continuous self-examination and critical reflection on their roles, biases, and the interpretative processes they employ.

The questions that can be used to reflect the researcher's reflective role should illuminate the following topics and point (Deggs ve Hernandez, 2018):

1. **Research Setting Access:** The questions encourage researchers to reflect on their initial expectations, the ease of access to the research setting, the necessity of becoming a member to gain access, and the process of exiting the setting. These reflections aim to make researchers aware of the dynamics and potential biases introduced by their entry and exit strategies.

2. **Examining Culture and Norms:** Researchers are prompted to consider the norms and culture of the research setting, including the display of power and the demographic composition of the setting. This section is designed to help researchers understand the social dynamics and power structures that could influence the research outcomes.

3. **Positionality of Research Subjects:** The questions focus on the roles and actions of people within the setting, the existence of groups or subgroups, and the researcher's role within these social structures. This reflection aims to provide insights into how social interactions and group affiliations may affect the research.

4. **Positionality as an Observer:** Researchers are encouraged to reflect on their emotional states before, during, and after observations, whether and how they were observed by others, and their vantage point during the research. These questions are intended to make researchers aware of how their presence and perspective as an observer could influence their perceptions and the data collected.

Various types of reflexivity in research are discussed in the text, highlighting the lack of consensus in the literature on any specific type while emphasizing four main categories: personal, interpersonal, methodological, and contextual reflexivity. Personal reflexivity involves researchers introspecting how their perspectives and backgrounds influence the research. It emphasizes the importance of researchers being aware of their biases and experiences and how these impact their studies. Interpersonal reflexivity focuses on the relationships within the research process, especially between researchers and participants while methodological reflexivity critically assess the methodological decisions and their implications of the researcher for the research. This involves reflecting on the chosen paradigms and ensuring that methodological choices align with the research goals and frameworks. Lastly, contextual reflexivity refers to how the cultural and historical contexts of the research

influence the study and its outcomes. It encourages researchers to consider the broader social assumptions embedded in their research questions and methods.

The discussion extends to the practical implications of reflexivity in education, where it is seen as a methodology to enhance the understanding and interrogation of data. The application of reflexivity allows researchers to navigate their personal experiences and the potential biases these experiences bring to the research process. Despite its value, the article notes that researchers often struggle to articulate their reflexive methodologies explicitly, suggesting a need for more clarity and guidance in this area. Furthermore, the paper addresses the challenges and ethical considerations inherent in qualitative research, emphasizing the importance of reflexivity in ensuring the credibility and authenticity of research findings. It advocates for reflexivity to be integrated throughout the research process, from planning to data collection and analysis, to enhance transparency and accountability. Researchers should allocate time for reflectivity, creating a plan with tools and strategies for implementation, ensuring that reflectivity is not lost during intensive phases of data production and analysis, as its absence could undermine the reliability of qualitative research. In conclusion, the article calls for a more systematic and explicit incorporation of reflexivity in qualitative research. It suggests that providing clear examples and guidelines could assist researchers in effectively applying reflexivity, thereby enriching the research process and its outcomes. The article contributes to the ongoing discourse on reflexivity in qualitative research, offering insights that could inform future research practices and methodologies.